

Wojciech Guzewicz

Dzieje, rola i zadania kościoła katedralnego w diecezji ełckiej w latach 1992-2007

Studia Ełckie 11, 355-361

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DZIEJE, ROLA I ZADANIA KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO W DIECEZJI ELCKIEJ W LATACH 1992-2007

Jan Paweł II mówiąc o roli katedry w życiu diecezji stwierdził, iż jest ona kościołem matką i centrum Kościoła partykularnego. To także miejsce, „w którym biskup ma swoją katedrę, z której naucza, przyczyniając się do wzrastania ludu przez głoszenie Słowa, przewodzi głównym celebracjom roku liturgicznego i udziela sakramentów. Właśnie wtedy, gdy zasiada na swej katedrze, biskup jawi się wobec zgromadzenia wiernych jako ten, który przewodniczy *in loco Dei Patris*. To właśnie obecność tej katedry czyni z kościoła katedralnego przestrzenne i duchowe centrum jedności i komunii dla prezbiterium diecezjalnego i dla całego świata Ludu Bożego”. (Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska Pastores gregis*, nr 34).

25 marca 2007 r. minęła 15 rocznica podniesienia ówczesnego kościoła parafialnego pw. św. Wojciecha w Ełku do godności katedry diecezji ełckiej. Uwzględniając słowa papieża Jana Pawła II zawarte w Posynodalnej Adhortacji Apostolskiej, ukazujące znaczenie świątyni katedralnej, jak również wspomnianą rocznicę ustanowienia tego kościoła „Matką wszystkich świątyni w diecezji” wypada przedstawić krótką historię katedry ełckiej.

Kult katolicki w Ełku sięga XV w. W 1472 r. istniał tu kościół parafialny, przynależący do dekanatu reszelskiego. Jak wszędzie na Mazurach, tak i w Ełku po reformacji zaprowadzono luteranizm, do utwierdzenia którego przyczynił się słynny pastor Jan Malecki (Jan z Sącza). Dopiero w XIX w. katolicyzm miał tu większą ilość wyznawców. Do 1853 r. opiekę nad katolikami tutejszymi sprawowali kapłani ze Świętej Lipki. Dnia 22 maja 1853 r. bp J. Geritz erygował tu placówkę duszpasterską, a 15 października 1854 r. ks. F. Thiedig poświęcił kaplicę pw. św. Wojciecha. Placówka (stacja) ta zlokalizowana była na działce przy obecnej ul. Kilińskiego w miejscu, gdzie znajdują się dzisiaj resztki cmentarza katolickiego. Kanonicznie parafię pw. św. Wojciecha w Ełku erygowano 31 marca 1871 r.

Kościół św. Wojciecha został wybudowany w latach 1893-1895, dzięki pomocy Stowarzyszenia Świętych Bonifacego i Wojciecha, zajmującego się wspieraniem ośrodków katolickich w diasporze na Warmii i Mazurach. Świątynię konsekrował bp E. Hermman 19 października 1903 r. Jest to obiekt z czerwonej cegły, na zewnątrz nie otynkowany, posiadający dach stromy o ostrym szczycie, który pokryty jest blachą miedzianą. Więźba dachowa wykonana jest z drewna. Kościół posiada wymiary: długość 47 m, szerokość 17 m, wysokość 11 m, wysokość wieży 21 m. Powierzchnia użytkowa kościoła wynosi 720 m², kubatura zaś 7920 m³. Świątynia może pomieścić około 1500 osób.

Obiekt posiada 14 okien witrażowych: 5 w prezbiterium, 8 w nawie i 1 nad głównym wejściem. Witraże w prezbiterium przedstawiają: Przemienienie Pańskie (środkowy), Matkę Bożą, św. Józefa, św. Andrzeja Apostoła, św. Wojciecha, objawienie w Gietrzwałdzie z sylwetką Jana Pawła II, prymasa S. Wyszyńskiego na tle Jasnej Góry oraz Męczenników Oświęcimskich. Witraże w nawach to: Zwiastowanie NMP, Nawiedzenie św. Elżbiety, pokłon trzech Króli, Zesłanie Ducha Świętego, sceny związane z eucharystią, scena ze Starego Testamentu, rozmnożenie chleba oraz Ostatnia Wieczerza.

Ściany i sklepienia kościoła były od początku otynkowane. W latach 1974-1975 pokryto je skromną polichromią, która wykonał mgr Z. Klaryska z Torunia. Wśród dekoracji na uwagę zasługiwało osiem medalionów na sklepieniu z wizerunkami świętych (Jacka, Wojciecha, Kingi, Jana Kantego, Bonawentury, Stefana, Władysława oraz Kazimierza) i cztery medaliony w prezbiterium przedstawiające ewangelistów.

W centrum kościoła usytuowany został ołtarz główny. Pochodzi on z końca XIX w., a wykonany jest z drewna, w stylu neogotyckim. Jego nastawa nawiązuje w dekoracji do tajemnicy Eucharystii i posiada wymiary 320 cm na 380 cm. Całość stoi na kamiennej mensie, którą ozdabia płaskorzeźba z Barankiem. Ołtarz wieńczy rzeźba Jezusa Ukrzyżowanego. W dekoracji nastawy ołtarza na uwagę zasługują płaskorzeźby: Ostatnia Wieczerza i ofiara Melchizedeka oraz cztery figury ewangelistów. Ołtarz soborowy oraz ambonka wykonane są z marmuru. Ściany prezbiterium okalają stalle kanonickie i tron biskupi.

Obok ołtarza głównego w świątyni znajdują się jeszcze dwa ołtarze boczne, wykonane również w stylu neogotyckim. Jeden z nich poświęcony został Najświętszemu Sercu Pana Jezusa, drugi zaś – Niepoka-

lanemu Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Fundatorem i wykonawcą obu ołtarzy był Joachim Skibowski z Ełku, o czym świadczy napis wyryty na jednym z ołtarzy w języku niemieckim. Wszystkie ołtarze w kościele zostały wykonane w 1903 r.

Na uwagę w kościele zasługuje ambona oraz kielichowa chrzcielnica z początku XX wieku. Ambona umocowana jest na pierwszym filarze oddzielającym lewą nawę boczną. W jej czterech płycinach czaszy umieszczono płaskorzeźby Ojców Kościoła. Została wykonana w stylu neogotyckim, a jej twórcą był J. Skibowski. Chrzcielnicę ufundował J. Grześkowiak, mistrz kamieniarski z Ełku. W całości kompozycji interesującą z punktu widzenia historii sztuki jest rzeźba św. Jana Chrzciciela, wieńcząca drewnianą przykrywą chrzcielnicy.

Na ścianach naw bocznych umieszczone są stacje Drogi Krzyżowej. Obrazy namalowane zostały na blasze stalowej techniką olejną. Wielkość ich wynosi, wraz z dębowym obramowaniem: 210 cm na 90 cm. Wykonano je na przełomie XIX i XX w. w stylu neogotyckim.

Nad głównym wejściem do świątyni umiejscowiono drewniany chór, zbudowany tuż po pierwszej wojnie światowej. Styl jego jest dostosowany do architektury obiektu. Na chórze znajdują się 18-głosowe organy wykonane przez firmę Terletzkiego z Królewca. W tej części kościoła odnaleźć też można dwie XIX-wieczne rzeźby przedstawiające Frasobliwego Chrystusa oraz Matkę Bożą Bolesną.

Wraz z utworzeniem diecezji ełckiej (25 marca 1992 r.) Ojciec Święty Jan Paweł II podniósł ten kościół do godności katedry. Od tej pory świątynia ta stała się głównym miejscem celebracji ważnych uroczystości religijnych i narodowych z udziałem i pod przewodnictwem biskupa diecezji. Wymagała jednakże gruntownych prac związanych z adaptacją kościoła dla potrzeb katedry. Inicjatorem i głównym koordynatorem remontów był pierwszy biskup diecezji Wojciech Ziemba oraz proboszcz parafii z lat 1992-2004 – ks. Stanisław Wysocki. Za ich kadencji dokonano m. in. odnowienia i wymalowania katedry, przebudowano prezbiterium, wybudowano nowy ołtarz posoborowy i wstawiono nowe ławki w świątyni.

Dnia 13 maja 1994 r. bp W. Ziemba ustanowił tu diecezjalne sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej. Początki sanktuarium sięgają jednak przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Fundatorem figury był bp J. Wysocki, a koronacji jej dokonał Jan Paweł

II w Olsztynie 6 czerwca 1991 r., podczas IV pielgrzymki do Polski. Figura Matki Bożej Fatimskiej, zwana często Matką Boską Ełką, odbiera szczególną część w każdą pierwszą sobotę miesiąca, począwszy od maja do października. Umiejscowiona jest w ołtarzy bocznym poświęconym Najświętszej Maryi Pannie.

Obok codziennej parafialnej służby liturgicznej i duszpasterskiej, katedra ełcka była w swej przeszłości świadkiem i miejscem szczególnie podniosłych uroczystości religijnych związanych z wydarzeniami z życia Kościoła na Mazurach, Suwalszczyźnie i Augustowszczyźnie oraz w naszej Ojczyźnie. Do niej odbywali swoje ingresy biskupie wszyscy pasterze diecezji: W. Ziemia (23 IV 1992 r.), bp E. Samsel (16 XII 2000 r.) i J. Mazur (9 VI 2003 r.). W świątyni katedralnej miała miejsce także konsekracja biskupa pomocniczego diecezji: bpa Romualda Kamińskiego (23 VI 2005 r.). Każdego roku od 1992 r. w tej świątyni katedralnej otrzymywali święcenia diakonatu i kapłaństwa alumni Wyższego Seminarium Duchownego w Ełku. Ponadto w kościele tym miały miejsca uroczystości związane z ważnymi wydarzeniami religijnymi, m. in. nawiedzeniem figury Matki Bożej Fatimskiej, uroczyste otwarcie Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa w diecezji ełckiej, inaugurująca peregrynacji obrazu Jezusa Miłosiernego w diecezji ełckiej, a także jubileusze kapłańskie i zakonne. Na cmentarzu obok katedry spoczywają dočasne szczątki biskupa E. Samsela.

Najważniejszym jednakże wydarzeniem w 15-letniej historii tej świątyni jako katedry, była obecność w niej Ojca Świętego Jana Pawła II w dniu 8 czerwca 1999 r. Tego dnia Jan Paweł II odwiedził katedrę; wraz z towarzyszącymi mu osobami przez kilkanaście minut modlił się w tej świątyni.

Tenże papież we wspomnianej Adhortacji przypomina o najważniejszym znaczeniu katedry, które wyraża się „w liturgicznym życiu diecezji skupionym wokół biskupa, zwłaszcza w kościele katedralnym. W katedrze zatem, gdzie dokonuje się najdonioślejsze wydarzenie w życiu Kościoła, wypełnia się także najwznioślejszy i święty akt *manus sanctificandi* biskupa, który zawiera, podobnie jak sama liturgia, której przewodniczy, uświęcenie osób oraz kult i chwałę Bożą” (Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska Pastores gregis*, nr 34).

Katedra ełcka była więc i pozostaje nadal najważniejszym i szczególnie miejscem Kościoła partykularnego i przykładem życia religijnego diecezji.

Kalendarium ważniejszych uroczystości w katedrze ełckiej

25 III 1992 r. Ojciec Święty Jan Paweł II podniósł do godności katedry kościół pw. św. Wojciecha w Ełku.

23 IV 1992 r. Ingres biskupa Wojciecha Ziemby.

19 VI 1992 r. Biskup Wojciech Ziemia udzielił święceń kapłańskich czterem diakonom.

23 IV 1993 r. Sprowadzenie z Gniezna relikwii św. Wojciecha.

18 VI 1993 r. Biskup Wojciech Ziemia udzielił święceń kapłańskich trzynastu diakonom

29 VII 1993 r. Spod bram katedry wyruszyła I Piesza Pielgrzymka Diecezji Ełckiej na Jasną Górę.

13 V 1994 r. Biskup W. Ziemia ustanowił tu diecezjalne sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej.

21 V 1994 r. Czternastu diakonów przyjęło z rąk biskupa Wojciecha Ziemby święcenia kapłańskie.

10-14 IX 1994 r. Odbył się Diecezjalny Kongres Rodziny.

10 VI 1995 r. Biskup Wojciech Ziemia udzielił święceń kapłańskich pięciu diakonom.

25 III 1996 r. Peregrynacja Matki Bożej w wizerunku Fatimskim.

15 VI 1996 r. Biskup Wojciech Ziemia udzielił sakramentu kapłaństwa ośmiu diakonom.

19 IV 1997 r. Biskup Wojciech Ziemia udzielił święceń kapłańskich siedmiu diakonom.

23 IV 1997 r. Uroczystości jubileuszowe 1000-lecia śmierci męczeńskiej św. Wojciecha.

6 VI 1998 r. Biskup Wojciech Ziemia udzielił święceń kapłańskim ośmiu diakonom.

10 IV 1999 r. Biskup Wojciech Ziemia udzielił święceń kapłańskich siedmiu diakonom.

8 VI 1999 r. Ojciec Święty Jan Paweł II nawiedził progi ełckiej katedry.

25 XII 1999 r. Uroczyste otwarcie Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa w diecezji ełckiej.

20 V 2000 r. Dziesięciu diakonów przyjęło z rąk biskupa Wojciecha Ziemby święcenia kapłańskie.

16 XII 2000 r. Odbył się uroczysty ingres biskupa Edwarda Samsela do katedry ełckiej.

24 III 2001 r. Odbyła się uroczysta sesja posynodalna. Promulgowano Statuty II Polskiego Synodu Plenarnego.

2 VI 2001 r. Biskup Edward Samsel udzielił święceń kapłańskich dziewięciu diakonom.

19-21 IV 2002 r. Centralne obchody 10. rocznicy powstania diecezji ełckiej.

11 V 2002 r. Biskup Edward Samsel udzielił święceń kapłańskim dziewięciu diakonom.

19 I 2003 r. Odbyły się uroczystości pogrzebowe biskupa Edwarda Samsela. Mszy św. żałobnej przewodniczył abp Józef Kowalczyk, nuncjusz apostolski w Polsce, a słowo Boże wygłosił abp Józef Michalik, metropolita przemyski. W uroczystościach brało udział 44 arcybiskupów i biskupów, ponad 400 kapłanów i około 10 tys. wiernych.

31 V 2003 r. Dziewięciu diakonów przyjęło z rąk biskupa Jerzego Mazura święcenia kapłańskie.

9 VI 2003 r. Odbył się uroczysty ingres biskupa Jerzego Mazura.

22 V 2004 r. Biskup Jerzy Mazur udzielił święceń kapłańskim dziesięciu diakonom.

1 X 2004 r. Pięć siostr karmelitanek przybyło do miasta biskupiego i zamieszkało w tymczasowym Karmelu – budynku parafialnym przy katedrze.

5 II 2005 r. Pod przewodnictwem kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski, była sprawowana Msza św. inauguracyjna peregrynację obrazu Jezusa Miłosiernego w diecezji ełckiej. W uroczystościach uczestniczyli m. in. arcybiskupi i biskupi z archidiecezji warmińskiej, białostockiej oraz z sąsiedniej Litwy i dalekiej Rosji – Irkucka.

2 IV 2005 r. Biskup Jerzy Mazur przewodniczył Mszy św. w intencji Jana Pawła II.

28 V 2005 r. Biskup Jerzy Mazur udzielił święceń kapłańskim piętnastu diakonom.

23 VI 2005 r. Świecenia bpa Romualda Kamińskiego. Głównym konsekratorem był abp Józef Kowalczyk, a współkonsekratorami: bp Jerzy Mazur, ordynariusz ełcki i bp Kazimierz Romaniuk, senior diecezji warszawsko-praskiej. Homilię wygłosił kard. Józef Glemp, Prymas Polski.

20 V 2006 r. Biskup Jerzy Mazur udzielił święceń kapłańskim pięciu diakonom.

26 IV 2007 r. Centralne uroczystości z okazji 15. rocznicy powstania diecezji ełckiej.

DIE GESCHICHTE , DIE ROLLE UND DIE AUFGABE DES DOMES IN DER DIÖZESE EŁK IN DER ZEIT VON 1992-2007

Zusammenfassung

Die Kirche St. Adalbert in Ełk wurde am 25. März 1992 durch Papst Johannes II. in den Rang eines Domes erhoben. Diese Kirche ist Mutter aller Kirchen und Zentrum des religiösen Lebens in der Diözese Ełk. Das ist die Stelle von der aus der Bischof von der Kathedrale aus dem Volk das Wort Gottes verkündet, die ganze Liturgie im Laufe des Kirchenjahres feiert und die Sakramente spendet. In diesem Artikel wurde die Geschichte , die Rolle und die Bedeutung der Kathedrale in der Diözese Ełk in der Zeit von 1992-2007 beschrieben.